

Dragana Kovačević

Centar za Istraživanje etniciteta

Beograd

Međunarodni sistem zaštite prava manjina

Stvaranje dokumenata koji predstavljaju glavnu osnovu i sadrže najvažnije smernice kada je u pitanju međunarodni sistem zaštite prava manjina ima svoju specifičnu istoriju i uzroke. Nakon stvaranja nacionalnih država i nastanka pojma nacije u onom smislu u kome taj koncept danas shvatamo, pojavio se i problem zaštite nacionalnih manjina koje žive u okviru takvih novonastalih država.¹ Sam koncept zaštite ljudskih prava je pravni koncept kome je potreban neoprestani razvoj i usavršavanje.² Pitanja šta je po definicija jedna nacionalna manjina, ko su pripadnici manjinskih zajednica i koji su kriterijumi za utvrđivanje te pripadnosti su kompleksna dodatna pitanja u studijama nacije i prava. Istina je da ne postoji i ne može biti data stroga i tačna definicija članstva, osim neodređenog kriterijuma činjenica, namere i želje.³ Ipak, članstvo u manjinskoj zajednici ne može se shvatiti naprosto kao arbitrarni individualni izbor .

Prava manjina su primeljna u kanon ljudskih prava kao prava individualaca, ne kolektivna ili grupna prava. Društvo Naroda je napravilo prve pokušaje da se zaštite prava „rasnih“, „religijskih“ ili „jezičkih“ manjina , nakon Drugog Svetskog rata, kada je stavljen fokus na zaštitu individualnih prava i princip nediskriminacije. Ispostavilo se da su u periodima dva velika svetska rata i između njih naročito ranjive bile takozvane manjine bez države matice.⁴ Još jedna osetljiva kategorija čija prava se na međunarodnoj sceni štite posebnim dodatnim konvencijama su urođenički narodi. Koncept zaštite njihovih prava određen je posebnim međunarodnim

---

¹Naglasak je na etnicitetu i nacionalnim manjinama, jer su etničke razlike prečesto bile osnova za opresiju i diskriminaciju, ali etničke manjine nisu jedine manjine čija zaštita treba zakonski biti uređena.

² Thornberry, Patrick. "An Unfinished Story of Minority Rights." In Anna Maria Biro and Petra Kovacs (eds). *Diversity in Action. Local Public Management of Multiethnic Communities in Central and Eastern Europe*. Budapest: LGI, 2001

³ Isto, str 47.

⁴ U vreme formiranja nation states, kao posebno ranjiva manjina i meta nacionalizma pokazali su se Jevreji, što je kulminiralo u Drugom Svetskom Ratu i završeno Holokaustom. Nakon formiranja države Izrael Jevreji više nisu u takvom položaju, ali mnogi evropski narodi i dalje jesu. Os tih naroda najbrojnija i najranjivija grupacija su Romi.

konvencijama⁵, zbog specifične situacije u kojoj se nalaze, kao i zbog zlostavljanja i nepravdi nanesenih u prošlosti od strane dominantnih grupacija⁶

Po mišljenju Vila Kimlike, naglašeno je da je koncept evropskog kolonijalizma bio zasnovan na premisi da postoji hijerarhija naroda ali da danas ipak živimo u svetu u kome se ideja ljudske jednakosti bar zvanično ne dovodi u pitanje. Po njemu, do dramatičnog zaokreta u zvaničnoj politici došlo je počev sa ranim sedamdesetim. Danas, kaže on, države bar u principu prihvataju ideju da će i nadalje postojati manjine, urođenički narodi, kao distinktivne zajednice u okviru država, i da će polagati pravo na zemlju, kulturna prava, priznanje njihovog običajnog zakona i samoupravna prava da bi uspeali da održe svoje identitet. U demokratijama nema i ne može biti druge opcije nego da se manjinskoj grupi dozvoli politička mobilizacija i asimilaciona zvanična politika koja je dugo bila glavni pravac napuštena je.⁷

Istorijat zaštite manjinskih prava i Povelja o građanskim i ljudskim pravima

Nakon završetka Drugog Svetskog Rata akcenat je dugo bio na individualnim pravima, četrdesetih godina je bilo indikacija da će doći do ponovnog stavljanja naglaska na prava manjina, i indikatori su, po Tornberiju: Ustanovljavanje UN potkomisije za prevenciju diskriminacije i zaštitu manjima, i nacrt člana 27 Povelje o građanskim i političkim pravima.⁸ Od razmatranja ove povelje mora se krenuti, jer predstavlja prvi zaista značajan i međunarodno važeći dokument koji pokriva problematiku zaštite manjinskih prava. Sama Međunarodna Povelja o Građanskim i Političkim pravima manjina usvojena je 1966. a na snagu stupila deset godina kasnije. Član 27 štiti manjine i urođeničke narode od diskriminacije i glasi: “U onim

---

⁵ ILO⁵ Konvencija Br. 169 tiče se Urođeničkih i plemenskih naroda u nezavisnim zemljama. (1989). Njom se kaže da su prava ovih naroda na zemlju i prirodna bogatstva priznata kao ključna za njihov materijalni kulturni opstanak. Uz ovo, ti narodi treba da imaju pravo na kontrolu i upravljanje svojim institucijama, načinom života i ekonomskim razvojem da bi zadržali i razvili sopstveni identitet, jezike i religije, u okviru države u kojoj žive.

⁶ „In the past, all of these countries had the same goal and expectation that indigenous peoples would eventually disappear as distinct communities, as a result of dying out, or intermarriage, or assimilation.“ (Kymlicka, Will. *Multiculturalism and Minority Rights: West and East*, “Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe”, Issue 4/2002, str 3)

⁷ Vidi isto, str. 7 i 8.

⁸ Thornberry, Patrick. “An Unfinished Story of Minority Rights.” In Anna Maria Biro and Petra Kovacs (eds). *Diversity in Action. Local Public Management of Multiethnic Communities in Central and Eastern Europe*. Budapest: LGI, 2001

državama u kojima postoje etničke, religijske ili jezičke manjine, osobama koje pripadaju tim manjinama neće biti uskraćena prava da u zajednici sa drugim članovima njihovih grupa, praktikuju sopstvenu kulturu, propovedaju i praktikuju svoju religiju, ili koriste sopstveni jezik.” Komitet za ljudska prava je implementirajuće telo za ovaj član. Opšti komentar broj 23 ovog komiteta glasi: “Postojanje etničkih, religijskih i jezičkih manjina u datoj Državi zahteva da bude ustanovljeno prema objektivnim kriterijumima.” Taj identitet može biti etnički, religijski ili lingvistički, ili nekad i sva tri u isto vreme. Ovaj komitet je bio kreativan u upotrebi nekih drugih članova gde god član 27 nije mogao biti primenjen, da se obezbede analogni ciljevi.⁹ 1988 Komitet za ljudska prava je izjavio da ako dolazi do restrikcije prava individua u ime prava manjine kao grupe mora se dokazati da postoji objektivno opravdanje za dobro manjine kao celine te se i dalje pratila tendencija da se manjinska prava štite u ime prava individua, a ne kolektiviteta.

Od stvaranja ove povelje pa do danas možemo primetiti pomeranje u pravcu sve veće kompleksnosti u međunarodnom pravu koja se odnosi na standarde i pitanja vezana za prava manjina. Evropska Unija postaje važan faktor naročito u poslednjim dekadama i u Evropi su tokom poslednje decenije unapređeni oblici zaštite prava nacionalnih manjina zbog sve većeg broja instrumenata zaštite nacionalnih manjina i mehanizama njihove implementacije.¹⁰

Pored raznih škola multikulturalnosti i iskustava koje su u vezi sa ovim fenomenom imale različite države, na razvoj političke i pravne svesti o značaju unapređenja položaja manjina presudan uticaj su imale evropske međunarodne institucije – Savet Evrope i Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (Philips i Rosaas, 1995). Sa ovim procesom Savet Evrope počeo je još 1950. godine usvajanjem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, a nastavljen je donošenjem Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992), i tri godine nakon toga otvaranjem za potpis i ratifikaciju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, do sada jedinog multilateralnog instrumenta zaštite prava nacionalnih manjina u Evropi. OEBS standardi su uglavnom obezbeđeni u Kopenhagenskom Dokumentu iz Juna 1993, u svrhu

---

⁹ Vidi isto.

¹⁰ Naravno, ovim se ne negira činjenica da na ovom planu postoje i veliki problemi. “EU law is virtually nonexistent, and EU practice is so divergent, in the policy area of minority protection” (Hughes, James and Gwendolyn Sasse, *Monitoring the Monitors: EU Enlargement Conditionality and Minority Protection in the CEECs*, “Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe”, Issue 1/2003, str. 2)

garancije ljudskih prava i zaštite manjina.¹¹ Primarni cilj je revalidacija prava manjina, uviđanje važnosti grupnog priznanja radi promocije kulture, i važnost autonomije za razrešenje etničkih konflikata, a ono što je stvorilo je nove mogućnosti za nametanje transnacionalnog režima prava u Evropi bio je kraj komunizma.¹² Pre Kopenhagenskog sastanka, pomeranje ka ‘grupnim pravima’ bilo je očigledno i u preporukama Badinterove komisije, koju je EU ustanovila u Avgustu 1991 da bi obezbedila pravnički pogled na raspad Jugoslavije. Deklaracija ministara stranih poslova o preporukama za priznanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu su uslovile priznanje između ostalogi time da li se garantuju prava etničkih i nacionalnih grupa. Kao posledica, kada su Kopenhagenski kriteriji takođe ispustili konvencionalnu formulaciju „osobe“ zarad grupnog pristupa, to je bila još jedna potvrda ove politike.

UN Deklaracija o Pravima osoba koje pripadaju etničkim, religijskim ili lingvističkim manjinama.

Na širem međunarodnom planu, u decembru 1992 stvorena je UN Deklaracija o Pravima osoba koje pripadaju etničkim, religijskim ili lingvističkim manjinama. Deklaracija UN o pravima manjina je neugovorni instrument usvojen 1992. Predstavlja pre svež početak nego ekspanziju povelje. Oni koji su pravili nacrt svesni su bili distinkcija između individualnih i grupnih prava. Negativne formulacije koje su korišćene u članu 27 “neće im biti uskraćemo pravo” zamenjene su pozitivnim “imaju pravo”u članu 2 ove deklaracije. Pripadnici manjina imaju pravo da u punoj meri i efektivno prasktikuju sva svoje ljudska prava.

Četvrti paragraf člana 4 ima filozofsku poentu– da se promoviše samosaznanje manjina i da drugi budu informisani o specifičnim kulturnim i ostalim doprinosima te manjine. Član 8, opet, pravi razliku između davanja prava manjinama i straha država da ovo može voditi ka samoopredeljenju i mogućoj nezavisnosti, iako sama deklaracija ništa ne govori o samoopredeljenju.

Iste godine je kada je donešena UN deklaracija, Savet Evrope stvrotio povelju o Regionalnim i Manjinskim jezicima, a 1995 je stvorena Okvirna konvencija za zaštitu

---

¹¹Prvi Kopenhagenski kriterijum glasi: “Membership requires that the candidate country has achieved stability institutions guaranteeing democracy, human rights, the rule of law and respect for and protection of minorities”.

¹² Hughes and Sasse, *Monitoring the Monitors: EU Enlargement Conditionality and Minority Protection in the CEECs* str. 4

nacionalnih manjina. Oba ova dokumenta biće pažljivije razmotrena u odvojenim paragrafima, a ovde je još potrebno dodati da su biletaralni sporazumi i deklaracije između različitih država su veoma važni za zaštitu prava manjina, pored pomenutih dokumenta.. Zaštita prava manjina je inkorporirana u Dejtonski sporazum i pakt o stabilnosti za jugoistočnu Evropu. Postoji i institucija pod nazivom Evropski biro za manje korišćene jezike, koji najvećim delom finansira evropska komisija.

Okvirna Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina¹³

Tabela 1. – Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina

Država	Potpisala	Ratifikovala	Primena
Albanija	29/6/1995	28/9/1999	1/1/2000
Andora			
Austrija	1/2/1995	31/3/1998	1/7/1998
Azerbejdžan		26/6/2000	1/10/2000
Belgija	31/7/2001		
Bosna i Hercegovina		24/2/2000	1/6/2000
Bugarska	9/10/1997	7/5/1999	1/9/1999
Crna Gora		11/5/2001	6/6/2006
Češka	28/4/1995	18/12/1997	1/4/1998
Danska	1/2/1995	22/9/1997	1/2/1998
Estonija	2/2/1995	6/1/1997	1/2/1998
Finska	1/2/1995	3/10/1997	1/2/1998
Francuska			
Georgia	21/1/2000	22/12/2005	1/4/2006
Nemačka	11/5/1995	10/9/1997	1/2/1998
Grčka	22/9/1997		
Jermenija	25/7/1997	20/7/1998	1/11/1998

¹³ Tabela preuzeta iz doktorske disertacije: Bašić, Goran, *Politika multikulturalnosti i položaj srpske nacionalne manjine u savremenoj jugoistočnoj i centralnoj Evropi*, 2007 (u štampi)

Hrvatska	6/11/1996	11/10/1997	1/2/1998
Holandija	1/2/1995	16/2/2005	1/6/2005
Island	1/2/1995		
Irska	1/2/1995	7/5/1999	1/9/1999
Italija	1/2/1995	3/11/1997	1/3/1998
Kipar	1/2/1995	4/6/1996	1/2/1998
Latvija	11/5/1995	6/6/2005	1/10/2005
Lihenštajn	1/2/1995	18/11/1997	1/3/1998
Litvanija	1/2/1995	23/3/2000	1/7/2000
Luksembourg	20/7/1995		
Malta	11/5/1995	10/2/1998	1/6/1998
Makedonija	25/7/1996	10/4/1997	1/2/1998
Mađarska	1/2/1995	25/9/1995	1/2/1998
Moldavija	13/7/1995	20/11/1996	1/2/1998
Norveška	1/2/1995	17/3/1999	1/7/1999
Poljska	1/2/1995	20/12/2000	1/4/2001
Portugal	1/2/1995	7/5/2002	1/9/2002
Rumunija	1/2/1995	11/5/1995	1/2/1998
Rusija	28/2/1996	21/8/1998	1/12/1998
San Marino	11/5/1995	5/12/1996	1/2/1998
Srbija		11/5/2001 a	1/9/2001
Slovačka	1/2/1995	14/9/1995	1/2/1998
Slovenija	1/2/1995	25/3/1998	1/7/1998
Španija	1/2/1995	1/9/1995	1/2/1998
Švedska	1/2/1995	9/2/2000	1/6/2000
Švajcarska	1/2/1995	21/10/1998	1/2/1999
Ukrajina	15/9/1995	26/1/1998	1/5/1998
Velika Britanija	1/2/1995	15/1/1998	1/5/1998

Okvirnu konvenciju¹⁴ su do 24. novembra 2006. godine potpisale 39 države, a ratifikovalo ju je 35 od njih, međutim, standardi zaštite nacionalnih manjina ostvaruju se i kroz druge instrumente i mehanizme Saveta Evrope. Bilateralni ugovori o zaštiti manjina kojima države međusobno uređuju specifična pitanja položaja manjina sledeći su korak ka ustanovljavanju i sprovođenju standarda manjinske zaštite u Evropi. Prvi ugovori ovakve vrste zaključeni između Nemačke i Danske 1955, Austrije i Italije 1992. ili odredbe o zaštiti manjina sadržane u ugovorima šire namene¹⁵ inspirisali su države u istočnoj, centralnoj i jugoistočnoj Evropi da pristupe međusobnom dogovaranju u vezi sa unapređivanjem položaja svojih manjina. Do danas u regionima centralne i jugoistočne Evrope ugovore su zaključile: Mađarska – sa svim susedima; Rumunija – pored Mađarske i sa Srbijom i Ukrajinom; Slovenija i Hrvatska – pored Mađarske i

---

14

Član 10 : Strane prihvataju da priznaju da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo da slobodno i bez mešanja države koristi svoj manjinski jezik, javno i privatno, usmeno i pismeno.

2 U oblastima tradicionalno ili uvelikom broju naseljenim osobama koje su pripadnici nacionalnih manjina ako te osobe zahtevaju i ako zahtev odgovara stvarnoj potrebi, strane će se potruditi da osiguraju uslove koji će omogućiti korišćenje manjinskog jezika u odnosu između tih ljudi i administrativne uprave.

Član 11: Strane se obavezuju da priznaju da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo da koristi njegovo ili njeno prezime (patronim,) i ime na jeziku manjina i pravo na pravno zvanično priznanje tog imena i prezimena. Strane se obavezuju da priznaju da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo da na svom manjinskom jeziku postavi znakove, natpise i druge informacije privatne prirode vidljive javnosti. U oblastima tradicionalno ili uvelikom broju naseljenim osobama koje su pripadnici nacionalnih manjina, strane će nastojati, u okviru svog pravnog sistema, uključujući, gde je to primereno, sporazume sa drugim državama, i uzimajući u obzir njihove specifične uslove, da izlažu tradicionalna lokalna imena, imena ulica i ostale topografske oznake namenjene za javnu upotrebu takođe i na jeziku manjina, tamo gde ima dovoljno zahteva za takve indikacije.

Član 12 : Strane će, tamo gde je to primereno, preduzeti mere na polju obrazovanja i istraživanja da neguju kulturu, istoriju, jezik i religiju svojih nacionalnih manjina kao i većine. U ovom kontekstu, strane će između ostalog obezbediti adekvatne prilike za obuku učitelja i pristup udžbenicima, i olakšati kontakte između studenata i učitelja iz ostalih zajednica. Strane se obavezuju da promovišu jednake mogućnosti za pristup obrazovanju na svim nivoima za osobe pripadnike manjina.

Član 13 : U okvirima njihovog obrazovnog sistema, strane će priznati da osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama imaju pravo da osnuju i upravljaju njihovim sopstvenim privatnim obrazovnim ustanovama i ustanovama za trening. **Praktikovanje ovog prava neće podrazumevati nikakve finansijske obaveze za strane.**

Član 14 : Strane se obavezuju da priznaju da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo da nauči svoj manjinski jezik. U oblastima naseljenim osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama tradicionalno ili u značajnom broju, ako ima dovoljno potražnje, strane će nastojati da obezbede, koliko je to moguće i u okviru obrazovnog sistema, da pripadnici imaju jednake mogućnosti da budu podučavani na svom manjinskom jeziku. Paragraf 2 ovog člana biće primenjivan bez predrasude prema učenju zvaničnog jezika ili podučavanja na ovom jeziku.

Član 20 : U praktikovanju prava i sloboda koje proističu iz principa obuhvaćenih u trenutnoj okvirnoj konvenciji, bilo koja osoba koja pripada nacionalnoj manjini poštuće nacionalno zakonodavstvo i prava drugih, osoba koje pripadaju većini ili drugim nacionalnim manjinama.

¹⁵ Austrijskim državnim ugovorom iz 1955. godine (član 7) uređena su prava slovenačke i hrvatske manjine u Koruškoj, Štajerskoj i Gradišću); Osimski sporazum zaključen 1975. godine između Italije i SFRJ; Nemačko – poljski ugovori o Međusobnom priznavanju država (1990) i Dobrosusedskim odnosima i prijateljskoj saradnji (1991); slični ugovori koje je Nemačka potpisala sa Sovjetskim Savezom (1990), Rusijom (1992), Kazahstanom, Ukrajinom, Mađarskom, Rumunijom, Slovačkom i Češkom (1992).

sa Italijom, Hrvatska i sa Srbijom; Poljska – sa Litvanijom i Rusijom.¹⁶

Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima

Ovo je povelja Saveta Evrope za regionalne manjinske jezike, a fokus joj je na jeziku regije ili manjine, ne na manjinskim pravima samim po sebi. Autori smatraju da je najveći problem kod ove povelje fokus na tradicionalne jezike kojim se zanemaruje prava doseljenika, migranata koji su takođe deo evropskog identiteta i na neki način ih dodatno otuđuje. Ipak, evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima je prvi instrument koji je Savet Evrope doneo u vezi sa zaštitom i očuvanjem identiteta etno-kulturnih manjina je koju je početkom devete decenije XX veka inicirala bivša Stalna konferencija, a danas Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Evrope.¹⁷ Cilj Povelje je da doprinese očuvanju jezičkog blaga Evrope kao dela njenog kulturnog nasleđa. U tom smislu, države potpisnice povelje obavezuju se na preduzimanje mera koje doprinose očuvanju i razvoju regionalnih i manjinskih jezika u različitim aspektima privatnog i društvenog života. Pod regionalnim jezicima podrazumevaju se oni koji se govore na jednom delu teritorije neke države, a manjinskim se smatraju jezici kojim govore osobe koje ne nastanjuju homogeno neka područja i njihov broj je manji u odnosu na lica koja govore većinskim jezikom.

Povelja je usresređena na konkretne mehanizme zaštite manjinskih ili regionalnih jezika u oblasti obrazovanja, javnog informisanja, kulturnih delatnosti, ekonomskog i društvenog života, u sudovima u krivičnom, parničnom i građanskim postupcima na područjima gde je opravdano da jezik manjine bude u službenoj upotrebi, u radu lokalnih i centralnih administracija.

Treba naglasiti da se države opredeljuju da štite jezike koji se tradicionalno govore u Evropi, a da nisu obavezne da slične mere preduzimaju u vezi sa zaštitom jezičkog nasleđa etno-kulturnih grupa koje su ka Evropi migrirale poslednjih decenija. Ipak, povelja podstiče multikulturalni pristup i u tom smislu izbegnuto je da se njome uredi odnos između službenih jezika koji se primenjuju na celoj teritoriji države i regionalnih i manjinskih jezika u smislu njihove konkurencije ili suprotstavljanja.

Specifičnost Povelje u odnosu na većinu međunarodnih ugovora koje države potpisnice

---

¹⁶ Vidi Bašić, Goran, *Politika multikulturalnosti i položaj srpske nacionalne manjine u savremenoj jugoistočnoj i centralnoj Evropi*, 2007.

¹⁷ Povelja je stupila na snagu 1. marta 1998. godine, tri meseca nakon što je Povelju ratifikovalo pet država članica

obavezuju da ih prihvataju i primenjuju u celini, je u tome što državama ostavlja slobodu da odaberu odredbe koje će implementirati. Dakle, Povelja je ekskluzivna jer ne očekuje da države prihvati tekst u celini već minimalan procenat odredbi za koje je sigurna da doprinose očuvanju jezičke šarolikosti. Najzad treba pomenuti da Povelja nije utvrdila listu regionalnih ili manjinskih jezika koje se njome štite već je takođe zadržan fleksibilan pristup koji omogućava državama da same odluče za koje jezike će utvrditi način i mere zaštite.

EU preporuke

U aprilu 2003 10 aplikanata za EU je potpisalo ugovore o pristupanju Uniji. Ovo je označilo krajnju tačku intenzivne preparatorne faze tokom kojim je pristajanje zemalja kandidata na kriterijume za članstvo u EU nadgledano godišnje u takozvanim redovnim izveštajima. Ovo pokreće pitanje kako komisija dolazi do procena, i kako primenjuje kriterijume da proceni uspeh zemlje kandidata. Osnovna Kimlikina zamerka leži u činjenici da su zemlje u postkomunističkoj Evropi pritiskane da usvoje zapadnjačke standarde ili modele za prava manjina. Istina je da je poštovanje prava manjina jedan od kriterijuma za pristupanje koji zemlje kandidati moraju da ispune za ulazak u EU i NATO i da se evaluiraju i rangirane su prema tome koliko izlaze u sret ovim standardima.

Po Kimlikinom mišljenju, ovde potoje dva vezana procesa, prvo „internacionalizovanje“ pitanja vezanih za prava manjina, činjenica da je to kako zemlje tretiraju svoje manjine prihvaćeno kao stvar legitimne internacionalne brige, nadgledanja i intervencije. Drugo, ovaj internacionalni okvir je stvoren da eksportuje zapadne modele zemljama koje su nove demokratije. On iznosi mišljenje da ovo počiva na četiri kontroverzne pretpostavke: (1). da potoje zajednički standardi ili modeli koji važe za zapadne demokratije. (2) da oni dobro funkcionišu na zapadu. (3) da su primenjivi na Istočnu i Centralnu Evropu, i da će tamo dobro funkcionisati ako se usvoje. (4) da postojio legitimna uloga za međunarodnu zajednicu da igra ulogu u promovisanju ili nametanju tih standarda. Po njemu, odluku da se na ovaj način postupa dobele su zapadne vođe u panici od etničkih konflikata i u ranim devedestim godinama malo je bilo javne debate i akademskih analiza o mudrosti ove odluke, i Kimlika ističe da se danas ova odluka mora preispitati. Pitanje koje se mora dodatno postaviti je i šta se uopšte misli pod

zapadnim modelom multikulturalizma i prava manjina. Na početku dvadesetog veka, samo Švajcarska i Kanada su usvajale ovu kombinaciju teritorijalne autonomije i zvaničnog statusa manjinskog jezika, a od tada su sve zapadne demokratije krenule u tom pravcu, sa izuzetkom Francuske koja nastavlja da odbija da pruži atonomiju svojoj glavnoj podržavnoj nacionalističkoj grupi na Korzici.

Zaključak i osnovni problemi

Radi efikasnije zaštite prava manjina, mnoge su prepreke i dvosmlislenosti koje treba prevazići, a najistaknutiji od tih problema su neodređenost, uopštenost, uskost i nejasnost savremenih prava manjina. Druga veoma važna i i dalje nerazrešena dilema je problem kolebanja između primata individualnih nad grupnim pravima ili obratno. Većina savremenih teoretičara zastupaće ubedenje da mere podrazumevaju da prava pripadaju osobama, ne eksplicitno grupama i da treba izbegavati korporativnu koncepciju, grupu kao entitet .

Na samom praktičnom planu, jedan od najvećih problema i izazova zaštititi prava etničkim manjina je činjenica da su države i nakon potpisivanja konvencija i ugovora pokušavale da izbegnu ispunjavanje internacionalnih standarda zanivajući to na tvrdnjama da nemaju manjine. Ali ove tvrdnje se moraju razmatrati i suditi takođe na osnovu međunarodnih standarda.

Takođe, potencijal za nestabilnost se naročito vezuje za prisustvo teritorijalizovanih manjina¹⁸, u potencijalu vodeći kao najgorem mogućem ishodu po države, a to je nasilna secesija. Veliki broj istraživanja sugeriše da izuzetno podeljena društva mogu biti stabilizovana ako se izade u susret različitosti. U manjinskim pitanjima obrazovanje je često balansirano između integracije i separacije. Pokazalo se kao moćan instrument za socijalni inženjering. ¹⁹ Ipak možemo da se u zaključku složimo sa Tornberijem da su radeći kroz internacionalne standade manjinskih prava, vlade bitno su modifikovale svoje ponašanje, i da sama po sebi prava manjina nisu ono što je cilj, već je taj cilj Pravda. ²⁰

---

¹⁸ Vidi Hughes and Sasse, *Monitoring the Monitors: EU Enlargement Conditionality and Minority Protection in the CEECs*, str. 3

¹⁹ Thornberry, *An Unfinished Story of Minority Rights*, str 45.

²⁰ Isto., str 55

Literatura

- Bašić, Goran i Katarina Crnjanski, *Politička participacija i kulturna autonomija nacionalnih manjina u Srbiji*,. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung i Centar za istraživanje etniciteta, 2007
- Bašić, Goran, *Politika multikulturalnosti i položaj srpske nacionalne manjine u savremenoj jugoistočnoj i centralnoj Evropi*, 2007 (u štampi, doktorska disertacija iz 2007 godine)
- Brantenberg, Terje et al., eds. *Becoming Visible - Indigenous Politics and Self-Government*. The University of Tromsø: Centre for Sámi Studies, 1995.
- Eidhem, Harald: When Ethnic Identity is a Social Stigma. In Bart, Fredrik (ed) *Ethnic Groups and Boundaries*. Oslo: Pensumtjeneste, 1994
- Hughes, James and Gwendolyn Sasse, *Monitoring the Monitors: EU Enlargement Conditionality and Minority Protection in the CEECs*, “Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe”, Issue 1/2003
- Kymlicka, Will. *Multiculturalism and Minority Rights: West and East*, “Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe”, Issue 4/2002
- Malloy, Tove H. *National Minority Rights in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2005
- Thornberry, Patrick. “An Unfinished Story of Minority Rights.” In Anna Maria Biro and Petra Kovacs (eds). *Diversity in Action. Local Public Management of Multiethnic Communities in Central and Eastern Europe*. Budapest: LGI, 2001
- Toggenburg, Gabriel N. *Minorities (...) The European Union: Is the Missing Link an “off” or a “within”*, “European Integration”, 2003, Vol. 25(3), September, pp. 273–284
- Wallace, Chloë and Jo Shaw, *Education, multiculturalism and the EU Charter of Rights*, “Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State”, No 5., 2002.

Online izvori:

- “Draft United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples” http://en.wikisource.org/wiki/Draft_United_Nations_Declaration_on_the_Rights_of_Indigenous_Peoples
- “Indigenous peoples within the framework of the development cooperation of the Community and the Member States” Council Resolution of 30 November 1998 ec.europa.eu/externalrelations/humanrights/ip/res98.pdf

- “Study Guide: The Rights of Indigenous Peoples.” *University of Minnesota Human Rights Library* <http://www1.umn.edu/humanrts/links/indigenous.html>